تحدیث نعمت

اریکه‌پیرای خلافت کبری وشوکت افزای
سلطنت عظمی پادشاه دیانتپرور وتاجدار
عدالت‌کستر ظل الله شهریار معالی اکتناه
معدن مکارم اخلاق جمیله ومجمع فضائل
ومرحمت سنیه ولی نعمت عالم ولی نعمت بیمنتمز
غازی سلطان عبدالحمید خان ثانی
ادام الله عمره وسلطنته وافاض علی العالمین
بره واحسانه افندمز حضرتلرینك عصر محاسن
حصر ملوکانه‌لری علوم ومعارفه دخی
پردوز ترقی وشاهراه سعادت اولدیغنه
وعصر معارف پروری همایونلریله یدك چوق

ثار جلیله‌سی شرفیاب اوله‌رق بختیار اولدیغی
کبی اشبو کوچك اثر داعیانه‌م اولان معیار
حسن اخلاق دخی اول شرف جلیله نائلیتندن
طولایی فخر ایلر

امام غزالی حضرتلرینك احیاء العلوم نام
تألیف عالیلرندن مترجم

مترجمی حسین توفیق

معارف نظارت جلیله‌سنك رخصتیله
مطبعهٔ عثمانیه‌ده طبع اولنمشدر.

سنه ١٣٠٥

CI MAHMUD EFENDİ
BEŞİKTAŞ
Vakıf Kütüphanesi
T.C. Süleymaniye Kütüphanesi Müdürlüğü
1923
Süleymaniye U Kütüphanesi
Kısmı: Hacı Mahmud
Yeni Kayıt No: 2047
Eski Kayıt No:

معیار حسن اخلاق

بسم الله الرحمن الرحیم

اخلاق حمیده انسانك برنجی مزیت و ممدوح
اولان فضیلتیدر . حسن اخلاق انسانك
پك بیوك فضائلندن اولدیغی جهتله منبع مکارم
اخلاق جمیله و مجمع فضائل و کمالات جلیله
اولان جناب رسالتپناه صلی الله علیه
وسلم افندمز حضرتلرینك موهوب و متخلق
بیورلدیغی محاسن اخلاق جلیلهٔ نبویه لرینی
ذات باری تعالی و تقدس حضرتلری قرآن
کریم و فرقان جلیلنده «وانك لعلی خلق عظیم»

قول شریفیله مدح بیوردیغی کبی مکارم اخلاقه
دائر پك چوق آیات جلیلهٔ قرآنیه و احادیث شریفهٔ
نبویه وارد اولمسیله برابر طرف عالی جناب
پیغمبری صلی الله علیه وسلم افندمز حضرتلرندن
مکارم اخلاقك اکمالی ایچون بعث بیورلدیغی
بیان عالیسیله «بعثت لاتمم مکارم الاخلاق»
قول شریفیله خلقك محاسن اخلاقه ترغیب
بیورلمسی حسن اخلاقك بر قات دها مزیت
و شاننی اعلا ایدوب انسانك میزان حسناتنه
وضع اولنان مثوباتك افضلی بیانحقنده
«افضل ما یوضع فی المیزان خلق حسن» قول
شریفیله ده اخلاق حسنه نك انسانه بر سعادت
عظما و فضیلت علیا اولدیغی بیان بیورلمشدر

بناءً علیه اخلاق نه دیمکدر
وحسن اخلاق ندر بونلرك
حقیقتیله حسن اخلاقك تعریفنی وتهذیب
اخلاقك امكاننیله اسبابنك بیانی حقنده
كتب معتبره دن نقلا بر رساله قلمه آلنمسی
وبو وسیله ایله حسن اخلاقه خدمت اولنمسی
وارد خاطر اولوب بو خصوصده امام غزالی
حضرتلرینك احیاء العلوم نام تألیف عالیلرنده كی
بیانلری مطلوب اولان مزایا و فوائدی جامع
كورلمسیله ملخصا ترجمه ایدلمسی و بو رساله یه
معیار حسن اخلاق تسمیه قلنمسی مناسب
كورلكله اول امرده اخلاق نه دیمكدر
وحسن اخلاق ندر بونلرك حقیقتیله حسن

اخلاقك تعریفی بیاننه ابتدار اولنور

منشأ اخلاق

انسان دینلان كوزله كورلیور بدنله بصیرتله
ادراك اولنور روحدن عبارتدر بونلردن
هر برینك بر هیئت و صورتلری وارد ركه
بونلر حسن و قبحله توصیف اولنور هیئت بدنه
صورت ظاهره و هیئت روحه صورت باطنه
دینلور نزد معنوی الهیده روحك قدری اعظم
اولدیغنه مبنی جناب حق روحی تعظیم بیوروب
انی خالق بشرا من طین فاذا سویته ونفخت
فیه من روحی فقعوا له ساجدین قول
شریفنده جسدی طینه نسبت و روحی ذات

الهیه سنه اضافتله تعظیم بیورمشدر
بو صورتده خلق یعنی خوی قوای باطنه هیئت
مجموعه سندن عبارتدر که بونلر رسوخ و ملکه ایله
فکر و رویته محتاج اولمقسزین یسر
و سهولتله روحک مصدر افعال اختیاریه
سیدر بو هیئتدن صدور ایدن افعال
عقلاً و شرعاً افعال جمیله و محموده دن
اولورسه اکا حسن اخلاق و افعال مذمومه دن
اولورسه اکا سوء اخلاق دینلور

حسن اخلاق

قوای باطنه هیئت مجموعه سیکه قوۀ عقلیه
و قوۀ غضبیه و قوۀ شهوانیه و قوۀ عدلدر

بونلرک خلقة حد اعتدال و تناسبندن
عبارتدر اشبو ارکان اربعه دن قوۀ
عقلیه نک حد اعتدالیله متوسط برحالده
اولمسندکی محسنات ایسه سویلنان
سوزک صدق و کذبنی و حق اولان
اعتقاد ایله باطلی و گوزل ایشله فنا ایشی
سهولتله فرق و تمییز اولوب بویله اولان
عقلک ثمره سی بر حکمتدر که جناب حقک
قرآن کریمنده ❊ ومن یؤت الحکمة فقد اوتی
خیراً کثیراً ❊ قول شریفیله بیان بیورلان
و رأس اخلاق حسنه اولان عقل ایشته
بو حکمتدر قوۀ غضبیه نک حد اعتدالنده کی
محسنات ایسه قوۀ غضبیه نک انقباض

وانبساطى عقل وحكمتك مقتضياتنه تابع
اولمسيدر وقوۀ شهوانيه نك اعتدالنده كى
محسنات عقل وشرعك اشارتى تحتنده
اولمسيدر قوۀ عدلك شهوت وغضبى عقل
وشرعك اشارتى تحتنده ضبطه قدرتدن
عبارتدر اشته بو خصالك كنديسنده حد
اعتدالده اولان انسانه حسن اخلاق صاحبى
دينلور بعض قوانك حد اعتداليله اولان
حسن خلق ايسه اول قوته نسبتله تخصص
ايدر قوۀ عقليه نك حد اعتدالنه حكمت وقوۀ
غضبيه نك حد اعتدالنه شجاعت وقوۀ
شهوانيه نك حد اعتدالنه عفت وقوۀ عدلك
افراط وتفريطى اولمامغله ضد مقابلنه جور دينلور

بنابرين اخلاق حسنه نك امهات واصولى
حكمت وشجاعت وعفت وعدلدر
حكمت جميع افعال اختياريه ده خطا وصوابى
كنديسيله بيلنان بر قوتدر شجاعت قوۀ
غضبيه نك هر درلو حركاتى عقله تابع ومنقاد
اولمسيدر عفت قوۀ شهوانيه نك عقل
وشرعك تأديبيله مؤدب اولمسيدر عدل
غضب وشهوتى عقل وشرعك اشارتى تحتنه
الوب مقتضاى حكمته اوزره ضبطه قدرتدن
عبارتدر

اشته بو اصول اربعه معتدل اوله رق
كنديسنده بولنان انساندن جميع اخلاق
جميله صدور ايدر

ثمرات حسن اخلاق

اخلاق حسنه نك اصول وامهاتی بالاده
بیان اولنان حکمت وشجاعت وعفت
وعدالتدن عبارت اولمغله حکمت دینیلان
عقلك ثمره سی حسن تدبیر جودت ذهن
رأی ثاقب اصابت ظن دقایق امور ایله
برابر ناسده مستور اولان احوال فسادی
تفطندر افراط عقلك ثمره سی جرأت
مکر خدعه حقد حسد تفریطنك
ثمره سی حمق بلاهت تجربه سزلك
شاشقنلقدر قوه غضبیه نك اعتدالیکه
شجاعت دینیلور ثمره سی کرم نجادت

زکاوت تواضع حلم اذایه تحمل
ثبات وقت غضبده حدتنی کچیشدرمك
وقار محبت بونلرك امثالیدر افراطنك
ثمره سی تهور بیهوده یره سوز سویلمك
اوروب قیرمق تکبر کندوینی بکنمکدر
تفریطنك ثمره سی ذلت جزع خساست
حقی قبولدن صقنمقدر قوه شهوانیه که
اعتدالنه عفت دینیلور ثمره سی سخا
حیا صبر مسامحه قناعت ورع
لطافت مساعده ظرافت قلت طمعدر
افراط وتفریطنك ثمره سی حرص طمع
آج کوزلیلك کستاخلق خباثت مسرفلك
ریاکارلق شماتت لاابالیلك

اغنيايه تذلل فقرايي استحقار حميتسزلك
وبونلرك امثاليدر
اشبو بيانات نتيجه‌سيله سوء اخلاق قواى
باطنه هيئتنك افراط وتفريطندن عبارتدر

فذلكه

محاسن اخلاق وفضائل جليله وجميله‌نك
امهات واصولى اولان حكمت وشجاعت
وعفت وعدل كافهٔ فروعيله برابر حد كمالده
اوله‌رق فقط جناب فخر كائنات عليه
اكمل التحيات افندمز حضرتلرنده جمع اولمشدر
جناب رسالتپناه صلى الله عليه وسلم
افندمزدن صكره ناس محاسن اخلاقده قرب

وبعدده متفاوت اولوب مكارم اخلاق
خصوصنده جناب فخر الانبيا عليه اكمل
الصلوة واشرف التحايا افندمز حضرتلرينه
قريبا ولنلر جناب حقه اول نسبتده قربيت
معنويه سيله واصل درجات عليه اولمشلردر

تهذيب اخلاق

خلقت وطبيعت تغير ايتمز انسان صورت
ظاهره سنده‌كى چركينلكى تحسينه مقتدر
اوله‌مادیغى كبى صورت باطنه سنده‌كى
سوء اخلاقنى ده تحسينه مقتدر اوله‌ماز
ومزاج وطبيعتك مقتضياتندن اولوب
انساندن اصلا منفك اولميان غضب

وشهوتدن انسان قورتلماز وبو جهته سعی
ایسه بیهوده تضییع اوقاتدن عبارتدر دیه رك
بطالت كندیلرینه غالب اولوب قصور
ونقصانلرندن ناشی تهذیب اخلاق خصوصنده
ریاضت ومجاهده نفسلرینه آغر كلان بعض
كمسنه لر تهذیب اخلاقك امكانسزلغنی زعم
ایتمشلرسه ده تهذیب اخلاقك امكانی
اولمامش اولسیدی بو بابده اولان وصایا
ومواعظ وتأدیباتك بطلانیله برابر جانب
عالی حضرت پیغمبری صلی الله علیه وسلم افندمز
حضرتلرندن ۞ حسنوا اخلاقكم ۞
قول شریفیله امر بیورلان تحسین اخلاقك
بیهوده وحكمتسز اولمسی لازم كلوب بویله امكانسز

وفائده سز برشئیله امر بیورلمیه جغی كبی بهایم
وطیور وحشیه نك بیله تربیه ایله اخلاق
بهیمیه لری تبدل ایدوب انسیته الشدقلری
وضبطی ممكن اوله میان آتلرك تربیه ایله
تحت انقیاده آلندقلری كورلمسیله انسان
حقنده ده تهذیب اخلاقك امكانی تعین ایدر
وبو بابده كی خفانی قالدیروب بحثی كشف
وایضاح ایدن سوز جناب باری تعالی وتقدس
حضرتلرینك عالمده خلق بیوردیغی موجودات
ایكی قسم اولوب وجودلری كامل اوله رق
خلق بیورلان موجوداتدن افلاك وكواكب
وسائر حیواناتك داخل وخارج اعضاء بدنلرینك
تغییر وتبدیلی مقدور بشر دكلدر بونكله برابر

لحكمة برچوق فوائد ضمننده خلق بيورلان قوۀ
غضبيه وشهوانيه كه قوۀ غضبيه سببيله
مضرت وتهلكه دفع اولنيور وقوۀ شهوانيه
ايله ده وقايۀ حيات ايچون مأكولات تدارك
اولنيور وتناسل حاصل اولنور بونلرى بالكليه
قالديرمق مقدور بشر دكلدر فقط كماله
ايرشمكه كنديلرنده استعداد وقوتله برابر تربيه
وشروط لازمه سنه رعايت حكمتيله انسانك
اختيارينه مرتبط اولان ووجوداً ناقص خلق
بيورلان موجوداتدن مثلا خورما والما چكردكلرى
خلقةً خورما والما اغاجلرى دكللرسه ده غرس
وتربيۀ لازمه نك انضماميله كماله ايرشه رك
خورما والما اغاجلرى اولمه لرى ممكن اولديغى كبى

تربيۀ لازمه نك ايفاسيله برابر خورما والما
اغاجلرى اولمامقلريده ممكندر بنابرين خورما والما
چكردكلرينك بعض احوالده شروط لازمه سنه
رعايتله خورما والما اغاجلرى اولملرنده انسانك
مدخلى اولمسيله بعض احوالده ده مقدورى
اولمديغى كبى غضب وشهوتك ده هيچ اثرلرى
قالميه رق كليا قالديرلمسى مقدور بشر
دكلسه ده فقط سعى ومجاهده سببيله حد
اعتداله كتورلمسى ممكندر

تهذيب اخلاق وتربيه يى قبول خصوصنده
سرعت وبطائت جهتيله ناسك احوالى جبلى
اوله رق ايكى سببه مبنى مختلفدر برنجيسى قوۀ
غريزيه نك امتداد مدت وجوديدر زيرا قوۀ

غریزیه دن منبعث شهوت وغضب وتکبر
انسانده موجود ایسه ده بونلردن اك قدملیسی
اولان شهوتك حد اعتدالنه کتورلمسی جمله سندن
کوچدر چونکه صبی مبدأ فطرت وخلقتنده اولا
شهوتله تخلق ایدوب یدی سنه صکره غضب
ودها صکره کندیسنده قوهٔ تمییزیه خلق اولنور
ایکنجی سبب اخلاقك اعتیاد ایله تأکد ایتمسیدر
بنابرین اعتیاد وحسن وقبحی تمییز واعتقاد جهتیله
تهذیب اخلاق وتربیه خصوصنده ناس درت
مرتبه اوزرینه در

برنجیسی حقله باطل وحسن وقبحی تمییز ایده میوب
هنوز فطرت اصلیه سی اوزره باقی وجمیع
اعتقاددن خالی ولذاته اتباع ایله شهوتنی

استکمال ایتمامش مغفل انسانلردرکه بونلر معلم
ومرشده ورياضت ومجاهده یه محتاج اولمقسزین
آز بر وقتده حسن اخلاق صاحبی اوله بیلورلر

ایکنجیسی حسن وقبحی بیلوب طاعاتی ده اعتیاد
ایتموب مبتلا اولدیغی شئیك فنالغنی بیلور
وخلاف رأیی اولمغله صواب اولمادیغنی ده اکلار
وتقصیرینی ده بیلور ایسه ده سوء عملی نفسنه
تزیین اولندیغندن شهوتنه انقیاد واتباع
ایدرك فنالغی اعتیاد ایدن انسانلردرکه
بونلرده اعتیاد ایتمش اولدقلری فنالغك ازاله سیله
برابر نفسلرینك صلاحه اعتیادینه چالشلمسی
مناسبتیله وظیفه تضاعف ایلدیکندن بونلرك
تهذیب اخلاقلری اولکنه نسبتله کوچدر

اوچنجیسی اخلاق قبیحه دن اولان برشیئی واجب
ومستحسن اعتقاد ایله آنی افعال جمیله دن اولمق
اوزره اعتیاد ایدن انسانلردر که بونلرك تربیه
وتهذیب اخلاقی همان ممتنع درجه سنده قریب
اولمغله صلاحلری مأمول دکلدر صلاح
حال ایدن اولسه بیله نادردر

دردنجیسی نشو ونماسی فساد رأی واخلاق
اوزره اولوب شریر وهر بر فنالغه مرتکب وبونکله
برابر قتل نفوس ونهب اموال کبی فضایحی اعتیاد
وبونلری بر مزیت انسانیه عد ایله بویله فنالقلری
حکایه ایدرك مباهات ایدن انسانلردر که
بونلرك تهذیب اخلاق ایتملری اولکیلردن
زیاده اکوچدر ومن العناء ریاضة الهرم

ومن التعذیب تهذیب الذئب ضرب مثللری
اشبو قسم اخیرا اولان انسانلر حقنده
وارد اولمشدر

حسن اخلاقه نیلك سببلری

قوای باطنه هیئتنك اعتدالیله حسن اخلاق
ایکی وجهله حاصل اولور برنجیسی جود الهی وفطری
اوله رق انسان عقلی کامل وشهوت وغضبی
عقل وشرعه منقاد اوله رق معتدل بر حالده
خلق اولنور بغیر معلم عالم وبغیر مؤدب ادیب
اولور حضرت عیسی وحضرت یحیی وحضرت
زکریا افندیلرمز ایله سائر انبیای کرام
صلوات الله وسلامه علیهم اجمعین افندیلرمز

حضرتی کبی ویا چوق چوجقلرده اکتساب ایله
اولان حسن اخلاق فطری اولور و برچوقلرنده
فطری اولمیوب تربیه و تعلم و اعتیاد و حسن
اخلاق اصحابیله اختلاط ایله حاصل اولور
دیکری اخلاق حسنه یه نفسنی الشدیرمغه
ومطلوب اولان خلق حسنی تحصیله سعی
وغیرتله اکتساب ایله اولور مثلا خلق جودی
نفسیچون تحصیل مراد ایدن کسنه تکلفله
دائما سخاوته متعلق انعام و احسانه مواظبت
ایدرك یسر وسهولتله کندینه طبیعت اولنجه یه
قدر نفسیله مجاهده ایدرسه سخی اولور
وکندنده کبر غالب اولان بر کسنه دخی
تواضعله تخلقی مراد ایتسه مدت مدیده

متواضعلرك افعالنه مواظبت ایدرك و بو صورتده
چالیشه رق یسر وسهولتله طبیعت اولنجه یه قدر غیرت
ایدرسه متواضع اوله بیلور فقط بونلر تکلفله
سخی ومتواضع اولنلر وهله خلقتجه سخی ومتواضع
اولنلر قدر احسان وبذل مال وتواضعده لذتیاب
اوله مازلرسه ده تدریجا رسوخ وملکه
کلمکه باشلادقجه انلر دخی طبعا سخی ومتواضع
اولنلر کبی بذل مال وتواضعدن متلذذ اولورلر
شرعا محموده اولان جمیع اخلاق جمیله نك
تحصیل واکتسابی دخی بو طریقله اولور
مزاج بدنك اعتدالنه صحت واعتدالدن
میلنه مرض دینلدیکی کبی صورت باطنه
هیئتنك اعتدالنه اولان حسن اخلاقه صحت

وافراط وتفريطی اولان سوء اخلاقه مرض
دينلور امراض بدنيه ده علتك ازاله سيله
صحت جلب اولنديغی كبی سوء اخلاق
خسته لغنك كسب صحتی دخی اخلاق رديه نك
محاسن واخلاق جميله وفضائلك جلبيله اولور
بدن انسان ابتدای خلقتنده حد كماله
اولهرق خلق بيورلميوب تدريجاً نشو ونما
وتربيه وغذا ايله حد كماله ايرشديكی كبی
صورت باطنهٔ نفسانيه دخی كماله قابل
اولهرق ناقص خلق بيورلديغندن بونك نشو
ونما وكماله ايرشمسی دخی تحصيل علم
وتهذيب اخلاق ايله اولور

حفظ صحت بدن قاعده‌سنجه اخلاقی كوزل

اولان انسان حسن اخلاقنك محافظه سيله
برابر ازدياد صفا ورسوخنه سعی وغيرت
ايتمليدرلر سوء اخلاقی اولنلر دخی امراض
بدنيه ده حرارتدن حاصل خسته لغه ضدی
اولان برودتله تداوی اولنديغی كبی سوء اخلاق
خسته لغندن جهله تحصيل علم وبخله تسخی
وكبره تواضع وآچ كوزلیلكه مشتهياتدن
كف نفس صورتيله معالجه اولنور فقط
امراض بدنيه ده دوا خسته لغك درجاتيله
تطبيقيله اولوب طبيب حاذق اولان ذات
اولا خسته لكی تشخيص ايدوب بعده خسته
لكك درجه سيله قوت وضعفی وخسته نك
بدنيله سن وصنعت وموسم وسائر احوالنی

تدقیق ایدرك بو جهتلری بیلمادکجه خسته‌یه
تداوی ایده‌میه‌جکندن بشقه هر خسته‌یه
بر نسبتده علاج ویره‌میه‌جکندن تداوی دخی
اشخاصك اختلافیله مختلف اولدیغنه مبنی
سوء اخلاق مرضی حقنده دخی مربی اولان ذات
کاملك شو دقایقی مطالعه ایدرك سوء
اخلاق مرضنه دخی تشخیصنه و احوال و درجه
سنه کوره تداوی و تربیه‌یه همت بیورمسی
و مقتضای حال و حکمته رعایت ایتمسی
اخطاریله ختم مقال
اولنور

مطبعهٔ عثمانیه‌ده طبع اولنمشدر